

รายงานการเข้าร่วมโครงการเอพีโอ
25-CP-33-GE-CON-A : Conference on Global Trends in Policies on Marine Debris and SMEs
วันที่ 17 กรกฎาคม 2568
ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

จัดทำโดยนางสาวธิดา เกตุศรีแก้ว
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ กรมประมง
วันที่ 22 กรกฎาคม 2568

ส่วนที่ 1 เนื้อหา/องค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ

1. การประชุมว่าด้วยแนวโน้มด้านนโยบายการจัดการขยะทะเลและบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวโน้มและทิศทางล่าสุดในระดับโลกเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะทะเล รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและภาคธุรกิจ เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านนโยบายและกฎระเบียบเกี่ยวกับขยะทะเล ทั้งจากประเทศสมาชิกและจากประสบการณ์ระดับนานาชาติ และถ่ายทอดกรณีตัวอย่างความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีบทบาทเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม

2. แนวโน้มระดับโลกเกี่ยวกับขยะทางทะเลและผลกระทบต่อธุรกิจและสิ่งแวดล้อม

- ผลกระทบของพลาสติกต่อระบบนิเวศ เช่น เต่าทะเลและโลมาหลายชนิดเสียชีวิตจากการกินขยะพลาสติกจากการประมาณการการรั่วไหลของพลาสติกสู่สิ่งแวดล้อม มีการประมาณว่าพลาสติกกว่า 8 ล้านตันรั่วไหลลงทะเลในปี 2010 และประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียมีการรั่วไหลของพลาสติกสูงจากการจัดการขยะที่ยังไม่ครอบคลุม โดยมีมาตรการรับมือกับปัญหามลพิษจากพลาสติก ได้แก่ ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ใช้พลาสติกย่อยสลายได้ในภาคเกษตรกรรม ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถแยกส่วนหรือแยกวัสดุได้ง่ายในการรีไซเคิล ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์หลังการบริโภค รวมถึงการจัดเก็บและรีไซเคิล การมีระบบเก็บขยะและคัดแยกของเสียที่ครอบคลุมทั่วถึง สนับสนุนให้ชุมชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม

- การเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (SUPs) เป็นการลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว จำเป็นต้องอาศัยมากกว่ากฎระเบียบทั่วไป แต่ต้องเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคโดยมีข้อค้นพบสำคัญจากงานวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ แนวทางเศรษฐศาสตร์เชิงทดลอง (Experimental Economics) การควบคุมความหนาของถุงพลาสติกไม่เพียงพอ ภาษีและค่าธรรมเนียมมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค นโยบายภาครัฐสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกได้ บทเรียนจากประเทศในอาเซียน และการใช้ข้อมูลเชิงพฤติกรรม (Behavioral Insights) ความรับผิดชอบที่ขยายออกของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility - EPR) ได้แก่ ความรับผิดชอบทางกายภาพ ความรับผิดชอบทางการเงิน ความรับผิดชอบด้านข้อมูล

- พลาสติกที่สามารถรีไซเคิลได้ และเงื่อนไขทางเทคนิคของการรีไซเคิล โดยทั่วไปพลาสติก ชนิดเทอร์โมพลาสติก (thermoplastics) สามารถหลอมและขึ้นรูปใหม่จึงนำไปรีไซเคิลได้ ขณะที่พลาสติกเทอร์โมเซตติง (thermosetting plastics) ไม่สามารถหลอมใหม่จึงรีไซเคิลไม่ได้ โดยอุณหภูมิในการหลอมของพลาสติกแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน จึงควรแยกขยะพลาสติกตามประเภทและช่วงอุณหภูมิหลอมเหลว เนื่องจากหากนำพลาสติกที่มีจุดหลอมเหลวต่างกันมาหลอมรวมกัน อาจทำให้กระบวนการรีไซเคิลไม่มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้ โดยปัจจัยที่มีผลต่อราคาขยะพลาสติก ได้แก่ ราคาน้ำมันดิบ ความสามารถในการรีไซเคิล (Recyclability) อุปสงค์ – อุปทานของพลาสติกประเภทนั้นในตลาด ต้นทุนการขนส่ง ความยากง่ายทางเทคนิคในการแปรรูป และสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

- ประสบการณ์ของประเทศญี่ปุ่น จะมีกฎหมายการทำความสะอาดขยะ (Waste Cleaning Act) โดยกำหนดให้เฉพาะเทศบาลเมือง (City governments) เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการขยะ กฎหมายการทำความสะอาดสาธารณะ (Public Cleaning Act) เป็นบริการจัดการขยะจะต้องจัดให้เฉพาะใน “เขตที่กำหนด” ซึ่งได้แก่ เมือง (cities) และพื้นที่อื่น ๆ ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดระบุให้เป็นพื้นที่ดำเนินการ กฎหมายการจัดการขยะและการทำความสะอาดสาธารณะ (Waste Management and Public Cleansing Act) โดยการกำหนด “เขตพื้นที่สำหรับจัดการขยะ” ถูกยกเลิก แต่ทุกเมือง ตำบล และหมู่บ้าน (cities, towns, villages) จะต้องดำเนินการจัดการขยะอย่างเหมาะสม โดยมีประเภทของการจัดการขยะระดับภูมิภาค ดังนี้ แผนการของรัฐบาลระดับภูมิภาค แผนนำโดยเทศบาลหลัก แผนสมาคมเทศบาล และแผนนำโดยภาคเอกชน

- สนธิสัญญาว่าด้วยพลาสติกเป็นการประชุมคณะกรรมการเจรจาระหว่างประเทศว่าด้วยมลพิษจากพลาสติก โดยมีประเด็นสำคัญที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ในการจำกัดการผลิตพลาสติกดิบ (Primary Plastic Production Caps) การควบคุมสารเคมีอันตรายในผลิตภัณฑ์พลาสติก (Chemicals of Concern) และกลไกทางการเงินที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

(Fair & Effective Financing Mechanisms) สำหรับศูนย์ความรู้ระดับภูมิภาคด้านขยะพลาสติกทางทะเล (Regional Knowledge Centre for Marine Plastic Debris (RKC - MPD)) เป็นพื้นที่บนเว็บไซต์ที่เปิดให้ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี (Good Practices) ในการจัดการปัญหามลพิษจากพลาสติก ได้แก่ การใช้วัสดุทางเลือก นวัตกรรมด้านการรีไซเคิล และระบบการจัดการขยะที่เหมาะสมและยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย 10 ประเทศอาเซียน รวมกับญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน

3. กฎหมาย นโยบาย และระเบียบข้อบังคับของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่มีอยู่และที่เสนอเกี่ยวกับขยะพลาสติก เนื่องจากสาธารณรัฐฟิลิปปินส์กำลังเผชิญกับวิกฤตขยะพลาสติกที่รุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งบนบกและทางทะเล ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นหนึ่งในประเทศต้นทางของขยะทะเล สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของประเทศอยู่ในภาวะวิกฤต การบริโภคพลาสติกสูงมากในชีวิตประจำวัน และขาดแคลนหลุมฝังกลบที่ได้มาตรฐาน และมีความท้าทายในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายและขีดความสามารถของหน่วยงานท้องถิ่นยังไม่เพียงพอไม่มีการแยกขยะที่ต้นทางส่งผลให้คุณภาพของขยะพลาสติกต่ำ ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณในการจัดการขยะ ประชาชนยังขาดความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วม การขยายตัวของเมืองและปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และไม่มียุทธศาสตร์ระดับชาติที่ชัดเจนในการควบคุมพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single - Use Plastics) สำหรับกรอบนโยบายในการจัดการปัญหามลพิษจากพลาสติกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เน้นหลักการลำดับขั้นของการจัดการขยะ และการจัดการขยะเชิงนิเวศ อีกทั้งมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ได้แก่ กฎหมายการจัดการของเสียเชิงนิเวศที่มีเป้าหมายจัดการขยะอย่างเป็นระบบ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กฎหมายความรับผิดชอบของผู้ผลิตแบบขยายมีจุดเน้นหลัก : กำหนดให้ธุรกิจที่มีสินทรัพย์มากกว่า 100 ล้านเปโซ ต้องรับผิดชอบในการจัดการขยะพลาสติก กฎหมายอากาศสะอาดและคำสั่งที่เกี่ยวข้อง และข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LGUs) ที่ควบคุม/ห้ามใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (SUPs)

- โครงการสนับสนุนและช่องว่างในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะพลาสติกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมและคัดแยกวัสดุ แต่ขาดโครงสร้างพื้นฐานและแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพความแตกต่างของการปฏิบัติตามกฎหมายในแต่ละพื้นที่ จึงเกิดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมและแรงงานนอกระบบในการรณรงค์ สร้างความตระหนัก และดำเนินเพื่อห้ามใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (SUPs) ควบคุมการนำเข้าขยะจากต่างประเทศ บูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public - Private Partnerships) สนับสนุนการวิจัยด้านไมโครพลาสติก พัฒนาเทคโนโลยีจัดการขยะรูปแบบใหม่ นวัตกรรมการใช้พลาสติกในงานก่อสร้าง และมีส่วนร่วมในการเจรจาข้อตกลงระดับโลกด้านพลาสติก (Global Plastics Treaty)

4. การจัดการปัญหาขยะทุกรูปแบบของบริษัท Pirika เป็นสตาร์ทอัพที่เกิดจากมหาวิทยาลัย ซึ่งมุ่งเน้นในการพัฒนาวิธีการจัดการขยะและการวิจัยเกี่ยวกับขยะพลาสติก เรามีบริการและข้อมูลที่เป็นผู้นำระดับโลกในด้านการเก็บขยะ (การทำความสะอาด) และการวิจัยเกี่ยวกับขยะพลาสติก รวมถึงการได้รับรางวัลมากมายจากการดำเนินงานในด้านนี้ ได้พัฒนาเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มที่ช่วยให้ทุกภาคส่วนสามารถร่วมมือกันในการแก้ปัญหาขยะพลาสติก โดยนำเสนอวิธีการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ในระดับท้องถิ่นและระดับโลก ที่เกิดจากผลกระทบที่แพร่หลายในระบบนิเวศ อุตสาหกรรม และร่างกายมนุษย์ โดยมีรูปแบบดังนี้

- การวิจัย Takanome เป็นการวิจัยและการวิเคราะห์ขยะในเมืองแบบเรียลไทม์เกิดจากการสำรวจจากการขับรถโดยการกดปุ่มถ่ายภาพ ทำการวิเคราะห์อัตโนมัติจากการตรวจจับขยะที่มีขนาดใหญ่กว่าขวด PET และแสดงผลเป็นแผนที่ความร้อนตามปริมาณขยะ เป็นการใช้องค์ความรู้จากการสำรวจเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการลาดตระเวนจับขยะผิดกฎหมาย และการปรับปรุงประสิทธิภาพของกิจกรรมทำความสะอาด ซึ่ง Takanome กำลังขยายไม่เพียงแคในญี่ปุ่นแต่ยังรวมถึงทั่วโลก

- การเก็บรวบรวมขยะ Pirika เป็นแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่อต้านการทิ้งขยะโดยมีวิธีการใช้งานคือ เก็บขยะ ถ่ายภาพ แบ่งปันข้อมูล รับฟังให้ข้อเสนอแนะ และขยายข้อมูล จะทำการประเมินปริมาณขยะพลาสติกตามประเภทและติดตามการเปลี่ยนแปลง

- การรีไซเคิล ALBATROSS เป็นบริการการสำรวจไมโครพลาสติกและมาตรการป้องกันการรั่วไหลของไมโครพลาสติก โดยมีการพัฒนาอุปกรณ์ราคาประหยัดที่สามารถใช้งานได้ทุกที่ พัฒนาการวิเคราะห์และระบุแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ และแนะนำโครงการของสหประชาชาติทั่วโลก

- การป้องกัน Upcycling เป็นการแปลงขยะให้เป็นทรัพยากรเพื่อป้องกันการรั่วไหลของขยะและการให้คำปรึกษา ซึ่งระบบรีไซเคิลแบบใหม่ช่วยให้การผลิตมีประสิทธิภาพโดยการลดกระบวนการแยกประเภทและข้ามขั้นตอนการทำเม็ดพลาสติกไปเลย นวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการผลิตเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ยังลดต้นทุนได้อย่างมาก และกำลังพัฒนาเทคโนโลยีรีไซเคิลเพื่อใช้ประโยชน์จากขยะที่มีความเสี่ยงสูงในการรั่วไหลสู่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยการเก็บรวบรวม การบดและแยกประเภท การอัดเม็ด การขึ้นรูปและการประมวลผล

สิ่งที่สามารถนำมาปรับใช้ในการองค์กรหรือประเทศไทย ได้แก่ นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกฎหมาย หรือกฎระเบียบเพื่อให้ประชาชนนำไปใช้ถือปฏิบัติ นำมาเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูลที่หน่วยงาน มีการจัดเก็บรวบรวมหรือมีการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสะดวกของข้อมูลในการนำไปใช้ประโยชน์ เกิดทางแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการแยกขยะต้นทางเพื่อจัดการหรือรองรับปัญหาขยะที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ประโยชน์ที่ได้รับและการขยายผลจากการเข้าร่วมโครงการ

1. เข้าใจแนวโน้มระดับโลกเกี่ยวกับขยะทะเลและพลาสติก ได้แก่ ปริมาณการรั่วไหลของพลาสติกสู่ทะเล และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทิศทางนโยบายและกลไกระดับโลก

2. เรียนรู้จากแนวทางหรือประสบการณ์ของประเทศต้นแบบ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่นที่มีโครงสร้างกฎหมาย และระบบการจัดการขยะที่ดี เกิดการมีส่วนร่วมของเทศบาลและท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่พบปัญหา ปริมาณที่มีจำนวนมาก แต่ก็สามารถออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเพื่อรับมือ โดยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และภาคเอกชน

3. เข้าใจเครื่องมือและแนวปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ แนวทางเศรษฐศาสตร์เชิงทดลอง (Experimental Economics) การใช้ข้อมูลเชิงพฤติกรรม (Behavioral Insights) และความรับผิดชอบที่ขยายออกของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility - EPR)

4. แนวทางการนำกลับไปปรับใช้ในประเทศไทยหรือองค์กร ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีหรือระบบจัดการขยะ การสร้างระบบเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ขยะ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน